

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Super Proverbia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

CAPITVLA LIBRI
PROVERBIORUM.

- 1 Cum simplicibus sermocinatio ejus.
- 2 Iustorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem.
- 3 Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit.
- 4 Item unde supra.
- 5 Palpebra tue precedant gressus tuos.
- 6 Fili, attende sapientiam meam, & prudentia mea inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes.
- 7 Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli: ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in novissimis, quando consumpseris carnes & corpus tuum.
- 8 Bibe aquam de cisterna tua, & fluente putei tui. Deriveniur fontes tui foras, &c.
- 9 Item unde supra.
- 10 Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es, &c.
- 11 Usquequò piger dormis?
- 12 Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso, &c.
- 13 Nunquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? &c.
- 14 O viri, ad vos clamito.
- 15 Sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas, &c.
- 16 Item unde supra.
- 17 Qui erudit derisorem, ipse sibi facit injuriam.
- 18 Noli arguere derisorem, ne oderit te.
- 19 Item unde supra.
- 20 Aqua furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.
- 21 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.
- 22 Quasi tempestas transiens non erit impius.
- 23 Manus in manu non erit innocens malus.
- 24 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.
- 25 Praestolatio impiorum furor.
- 26 Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
- 27 Qui abscondit frumenta, maledicitur in populis.
- 28 Qui stultus est, serviet sapienti.
- 29 Cogitationes iustorum judicia.
- 30 Verte impios, & non erunt.
- 31 In ore stulii virga superbia.
- 32 Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus.
- 33 Item unde supra.
- 34 Est via, quæ videtur hominibus recta: novissima autem ejus ducunt ad mortem.
- 35 Corona sapientium divitiæ eorum, fatuitas stultorum imprudentia.

- A 36 In timore Domini fiducia fortitudinis.
37 Vita carniū sanitas cordis, putredo ostium invidia.

INCIPIT EXPOSITIO
SUPER LIBRUM PROVERBIORUM.

CAPUT I.

Cum simplicibus sermocinatio ejus. Prov. 1. d.

Eo enim sermocinari, est per illustrationem suæ præsentia humanis mentibus arcana revelare. Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur: quia de supernis mysteriis illorum mentes radio suæ visitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat. Cura post. par. c. 11. circa fin.

CAPUT II.

Iustorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem. Prov. 4. d.

IN eorum namque animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimæ jam pars diei est. Sed quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad regna cælestia perducti, in ea lucē, quam desiderant, jam minus aliquid non habebunt. Homil. 9. in Ez. c. 48. quanto post. princ.

CAPUT III.

Omni custodia serua cor tuum, quia de ipso vita procedit. Prov. 4. d.

DISTURBUS enim: Custodia, præmisit, omni, ut videlicet unusquisque hinc inde se diligenter inspicat. Et quamdiu in hac vita est, contra inimicos spirituales in acie se positum sciat, ne mercedem, quam per has actiones colligit, per alias amittat: ne hinc hostis fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia: unum verò in ea foramen tantummodo immunum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui undique exclusus esse videbatur. In exp. 8. Job. 1. 13. 14. 11. c. 17. 18.

CAPUT IV.

Item unde supra.

VIRTUTES ergo, quas agimus, dignum est, ut summo opere ab intentionis origine pensemus, ne ex malo ortu prodeant, etiam si recta sunt quæ ostendant. In exp. 8. Job. 1. 13. 14. 11. c. 17. 18.

CAPUT V.

Palpebra tue precedant gressus tuos. Prov. 4. d.

PALPEBRÆ quippe gressus præcedunt, cum operationem nostram consilia recta præveniunt. Quæ enim negligit considerando prævidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit. Pergendo iter conficit, sed prævidendo sibi metipsum non antecedit, atque idcirco citius corrumpit: quia quod pedem operis ponere debeat, per palpebram consilij non attendit. Cura post. par. 3. c. 15. in fin.

CAPUT

CAPUT VI.

Prov. 5. a **Fili, attende ad sapientiam meam, & prudentia mea inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes.**

Cura past. par. 3. c. 15. aliquantro post princ.
Psal. 39.
Nihil quippe in nobis est corde fugacius, quod a nobis toties recedit, quoties per pravas cogitationes defluit. Hinc etenim Psalmista ait: *Cor meum dereliquit me.* Hinc ad semetipsum rediens dicit: *Invenit servus tuus cor suum, ut oret te.* Cum ergo cogitatio per custodiam restringitur, cor, quod fugere consuevit, invenitur. Plerumque autem nimis taciti, cum nonnulla injusta patiuntur, eò in acriorem dolorem procedunt, quò ea, quæ sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquillæ linguæ sermone dicerent, à conscientia dolor emanaret. Vulnere enim clausa plus cruciant. Nam cum putredo, quæ interius fervet, ejicitur, ad salutem dolor aperitur.

CAPUT VII.

Prov. 5. b **Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena: & gemas in novissimis, quando consumpseris carnes & corpus tuum.**

Cura past. par. 3. c. 13.
Qui namque à nobis alieni sunt, nisi maligni spiritus, qui à caelestis sunt patriæ forte separati: Quis verò honor noster est, nisi quia etiam in luteis corporibus conditi, ad Conditoris tamen nostri fumum imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille apostata Angelus, qui & semetipsum poenâ mortis superbiendo percussit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem ac similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluptatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem malè dominantis adversarij, accepta vivendi spatia expendit. Ubi bene subditur: *Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena.* Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam suis viribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat: nimirum vel luxuriando, vel superbiendo agens, ut etiam se addito perditorum numerus crescat. Bene autem subditur: *Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnem, & corpus tuum.* Plerumque enim accepta salus carnis per vitia expenditur: sed cum repente subtrahitur, cum molestiis caro atteritur, cum jam anima egredi urgetur, diu malè habita quasi ad bene vivendum salus amissa requiritur, & tunc gemunt homines, quòd Deo servire noluerunt, quando damna suæ negligentia recuperare serviendo nequaquam possunt.

CAPUT VIII.

Prov. 5. c **Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.**

Valde contraria videntur esse quæ dicit: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas* S. Greg. Tom. III.

*A divide: cum protinus adjungit: Habeto eas solus, Hom. 12. in nec sint alieni participes tui. Quomodo enim aquam scientiæ solus habere poterit, si hanc in plateis dividit? Quomodo alieni aquæ ejus participes non sunt, si fontes illius foras derivantur? Sed cum prædicamus populis, nimirum in plateis aquas dividimus: quia in auditorum multitudinem verba scientiæ dilatamus. Cum verò nos adjuvante divina gratia intrinsecus custodimus, & maligni spiritus, qui jure à nobis alieni sunt, quia fortem beatitudinis perdiderunt, ne nobis in elatione subtrahant, sollicitudine cauta circumspicimus, soli habemus aquas: quas in plateis dividimus, ut nobis in eis alieni participes non sint. Hi nimirum, de quibus scriptum est: *Alieni insurrexerunt in me, & fortes quaesierunt animam meam.* Aquas ergo & in plateis dividit, & solus habet, qui per hoc, quod multis prædicat, in temporalis se cogitatione gloriæ non exultat. Tunc etenim possidet homo quod docet, quando non se gaudet innotescere, sed prodesse.*

CAPUT IX.

Item unde supra.

Cura past. par. 3. c. 25. circ. fin.
Aquam quippe prædicator de cisterna sua bibit, cum ad cor suum rediens prius audit ipse, quod dicit: *Bibui sui fluentia putei, si sui irrigatione infunditur verbi.* Ubi bene subjungitur: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide.* Rectum quippe est, ut ipse prius bibat, & tunc prædicando aliis influat. Fontes namque foras derivare, est exterius aliis vim prædicationis infundere: In plateis autem aquas dividere, est in magna auditorum amplitudine juxta uniuscujusque qualiteram divina eloquia dispensare. Et quia plerumque inanis gloriæ appetitus subrepat, dum sermo Dei ad multorum notitiam currit, postquam dictum est: *In plateis aquas divide,* rectè subjungitur: *Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.* Alienos quippe malignos spiritus vocat, de quibus per Prophetam tentati hominis voce dicitur: *Alieni insurrexerunt in me, & fortes quaesierunt animam meam.* Ait ergo: Aquas in plateis divide, & tamen solus habe. Ac si apertius dicat: Sic necesse est, ut prædicationi exterius servias, quatenus per elationem te immundis spiritibus non conjugas: ne in divini verbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo in plateis dividimus, & tamen soli possidemus, quando exterius latè prædicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes assequi minimè ambigimus.

CAPUT X.

Prov. 5. a **Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico tibi, fili mi, et temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dedervis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebrae tue.**

Cura past. par. 3. c. 5. sub im.
Spondere namque pro amico est, alienam animam in periculo suæ conversationis accipere. Unde & apud extraneum manus defigitur: quia apud curam sollicitudinis, quæ antè deerat, mens ligatur. Verbis verò oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus captus: quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum prius necesse est quæ dixerit, custodire. Illaqueatur igitur verbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne ejus vita ad aliud

quàm admonet, relaxetur. Vnde & apud districtum A
iudicem cogitur tanta in opere exolvere, quanta
cum constat aliis voce præcepisse. Vbi bene mox ex-
hortatio subditur, & dicitur: *Fac ergo quod dico,*
fili, & temetipsum libera: quia incidisti in manum
proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum,
ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebrae
tuae. Quisquis enim ad vivendum aliis in exemplum
præponitur, non solum ut ipse vigilet, sed etiam ut
amicum suscitet, admonetur. Ei namque vigilare
bene vivendo non sufficit, si non & illum, cui præ-
est, à peccati torpore disjungit. Bene autem dicitur:
Ne dederis somnum oculis tuis. Somnum quippe o-
culis dare, est intentione cessante subditorum curam
omnino negligere. Palpebrae verò dormitant, cum
cogitationes nostræ ea, quæ in subditis arguenda co-
gnoscunt, pigredine deprimente dissimulant. Plenè
enim dormire, est commissorum acta nescire, nec
corrigere. Non autem dormire, sed dormire, est
quæ quidem reprehendenda sunt cognoscere, sed
tamen propter mentis tædium dignis ea increpationi-
bus non emendare. Dormitando verò oculus ad
plenissimum somnum ducitur: quia dum plerum-
que qui præest, malum, quod cognoscit, non refe-
cat, ad hoc quandoque negligentia suæ merito per-
venit, ut quod à subiectis delinquitur, nec agnoscat

CAPUT XI.

Prov. 6. a

Vsq̄uequò piger dormis?

In expof. B.
Iob. l. 3. c. 6.
sub init.

Electus igitur quisquis cum peccati somno pe-
mitur, ad iustitiæ vigilias exurgere conatur. Sed
sæpe cum surrexerit, ipsa se extolli virtutum magni-
tudine sentit. Vnde & tentari se præsentis vitæ ad-
versitatibus post virtutes desiderat: ne pejus ex con-
fidentia virtutum cadat. Si enim servari se melius
per tentationem non cognosceret, nequaquam Psalmi-
sta dixisset: *Proba me, Domine, & tenta me.*

CAPUT XII.

Psal. 25.

*Homo apostata, vir inutilis graditur ore per-
verso: annuit oculis, terit pede, digito lo-
quitur, pravo corde machinatur malum,
& in omni tempore jurgia seminat.*

Prov. 6. b
Cura past.
par. 3. c. 24.
in princ.

Ecce quem seminantem jurgia dicere voluit,
prius apostatam nominavit: quia nisi more su-
perbientis Angeli à conspectu Conditoris prius in-
tus aversione mentis caderet, foras postmodum us-
que ad feminanda jurgia non veniret. Qui rectè de-
scribitur quòd annuit oculis, digito loquitur, terit
pede. Interior namque est custodia, quæ ordinata
servat exterioris membra. Qui ergo statum mentis
perdidit, subsequenter foras inconstantia motionis
fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla
interius radice stabilitatis subsistat. Audiant jurgio-
rum seminatores quod scriptum est: *Beati pacifici,*
quoniam filij Dei vocabuntur: atque è diverso colligant,
quia si Dei vocantur filij, qui pacem faciunt,
proculdubio Satanæ sunt filij, qui confundunt. Omnes
autem qui per discordiam separantur, à viridi-
tate dilectionis arefiunt, qui & si boni operis fru-
ctus in suis actibus proferunt, profectò nulli sunt:
quia non ex unitate charitatis oriuntur. Hinc ergo
pendant seminantes jurgia, quàm multipliciter
peccent: qui dum unam nequitiam perpetrant, ab
humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant.
In uno enim malo innumera peragunt: quia semi-
nando discordiam, charitatem, quæ nimirum virtu-
tum est omnium mater, extinguunt. Quia autem ni-
hil est pretiosius Deo virtute dilectionis, nihil dele-
ctabilius est diabolo extinctione charitatis. Quisquis

Mat. 5.

igitur seminando jurgia dilectionem proximorum
perimit, hosti Dei familiaris servit: quia qua ille
amissa cecidit, hanc iste vulneratis cordibus subtra-
hens, eis iter ascensionis abscedit.

CAPUT XIII.

*Nunquid non sapientia clamitat, & pruden-
tia dat vocem suam in summis, excelsis.
que verticibus super viam in mediis stans
semitis?*

Transire fortasse per viam vitæ temporalis, cum
ejus ignorantia poteramus, si hæc eadem sa-
pientia in semitæ angulis constitisset. Investiganda
fuerat, si occultari voluisset. Sed postquam incarnati-
onis suæ mysteria publicè ostendit, postquam hu-
militatis exempla superbientibus præbuit, semetip-
sam nobis quasi transeuntibus in mediis semitis fi-
xit, ut videlicet in eam, quam querere nolumus,
impingamus: & quam transeuntes videre negligi-
mus, tangamus offendentes.

CAPUT XIV.

O viri, ad vos clamito.

Prov. 8. a

DE Domino igitur viri canunt, cum nobis ejus
potentiam vel superni spiritus, v. l. perfecti qui
que doctores innotescunt. Sed tamen opus ejus
ignoratur: quia nimirum iudicia illius ipsi etiam,
qui hunc prædicant, impenetrata videntur. Et
sciunt ergo quem prædicant, & tamen ejus opera
ignorant: quia cognoscunt per gratiam eum à quò
facti sunt, sed ejus iudicia comprehendere nequeunt,
quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quòd enim om-
nipotens Deus perspicuè in sua actione non cerni-
tur, Psalmista testatur, dicens: *Qui posuit tenebras*
latibulum suum.

In expof. B.
Iob. l. 3. c. 6.
sub init.

CAPUT XV.

*Sapientia edificavit sibi domum, excidit co-
lumnas septem, immolavit victimas suas,
miscuit vinum, proposuit mensam. Misit
ancillas, ut vocarent ad arcem, & ad
mania civitatis: Si quis est parvulus, ve-
niat ad me.*

Immolavit enim Dominus victimas, seipsum offe-
rendo pro nobis, miscuit vinum præceptorum
suorum poculum ex narratione historica & intelli-
gentia spiritali contemperans. Vnde aliàs dictum
est: *Calix in manu Domini, vini meri, plenus est
mixto.* Et proposuit mensam, id est, Scripturam sa-
cram, quæ fessos ad se atque à sæculi oneribus ve-
nientes, pane verbi nos reficit, & contra adversarios
sua refecione nos roborat. Unde & aliàs ab Ecclesia
dicitur: *Posuisti in conspectu meo mensam, adversus
eos, qui tribulant me.* Misit ancillas suas, Apostolo-
rum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas, ut
vocarent ad arcem, & mœnia civitatis supernæ: quia
dum æternam vitam denunciant, ad alta nos mœnia
supernæ civitatis levant. Quæ profectò mœnia nisi
humiles non ascendunt. Unde illic ab eadem Sapien-
tia subditur: *Si quis est parvulus, veniat ad me.* Ac
si aperte dicat: *Quisquis se apud se magnum esti-
mat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tantò ad
me altius pertingit, quantò uniuscujusque mens
apud se veriùs humiliatur.* Sed quantalibet quisque
virtute proficiat, quantalibet scientia exerceat, pe-
netrare non sufficit, quo nos Conditor moderamine
judiciorum regit.

Prov. 9. a

In expof. B.
Iob. l. 3. c. 6.
sub init.

Psal. 74.

Psal. 22.

CAPUT XVI.

Item unde suprâ.

In expof. B. Tob. l. 11. c. 15. sub mtr.
Sapientia quippe domum sibi condidit, cum unigenitus Dei filius in semetipfo intra uterum Virginis, mediante anima, humanum sibi corpus creavit: sic quippe corpus Unigeniti, domus Dei dicitur, sicut etiam templum vocatur. Ita ut unus idemque Dei atque hominis filius ipse fit, qui inhabitat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen rectè aliter accipitur, si domus sapientiæ Ecclesia vocetur. Quæ septem columnas excidit: quia ab amore præsentis sæculi disjunctas, ad portandum ejusdem Ecclesiæ fabricam, mentes prædicantium crexit. Quæ pro eo quod perfectionis virtute subnixæ sunt, septenario numero designantur. Immolavit victimas, quia vitas prædicantium mactare in persecutione permittit. Vinum miscuit: quia divinitatis & humanitatis suæ pariter nobis arcana prædicavit. Mensam quoque proposuit: quia Scripturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparavit. Ancillas etiam suas misit, quæ ad arcem nos, atque ad civitatis mœnia vocarent: quia prædicatores infirmos abjectosque habere studuit, qui fideles populos ad spiritualis patriæ ædificia supèrna colligerent. Unde Dominus in Evangelio Nathanaëlem laudat, nec tamen in forte prædicantium numerat: quia ad prædicandum cum tales venire debuerant, qui de laude propria nihil habebant, ut tantò solidius veritatis cognosceretur esse, quod agerent, quantò & apertè cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Ut ergo mira potentia per prædicantium linguas claresceret, priùs mirabilis actum est, ut eorumdem prædicantium meritum nullum esset.

CAPUT XVII.

Prov. 9. b. *Qui erudit derisorem; ipse sibi injuriam facit.*

In expof. B. Tob. l. 12. c. 3. circa med.
Nam si plerumque, ut cum correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia pejores fiant: ac sic in sua defensione superbiant, ut quædam vitia contra vitam corripientis exquirant, & eò se criminosos non æstiment, si crimina aliis imponant. Qui cum vera invenire nequeunt, fingunt, ut ipsi quoque habeant, quod non impari justitia increpare videantur.

CAPUT XVIII.

Prov. 9. b. *Noli arguere derisorem, ne oderit te.*

In expof. B. Tob. l. 8. c. 24. ante med.
Nequè enim justo timendum est, ne derisor cum corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium pejor fiat. Inter hæc sciendum est, quòd justorum bona, quia ex corde incipiunt, usque ad præsentis vitæ terminum crescunt. Hypocritarum verò opera, quia nequaquam sunt in occulto radiata, sæpe antè deficiunt, quàm præsens vita finiatur. Nam plerumque studio sacræ eruditionis insunt, & quia hanc non preparandis meritis, sed promerendis favoribus inquirunt, statim, ut judicium humane laudis arripiunt, & per hoc gratiam transitorij provectus assequuntur, tota mente secularibus curis inferviunt, atque à sacra funditus eruditione evacuantur, & agendo post indicant, quantum temporalia diligant, qui sola priùs æterna prædicabant. Plerumque autem assumptæ speciem maturitatis ostendunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, continentie virtute decorantur. Sed cum per hæc quæsti culmen honoris attigerint, cumque

S. Greg. Tom. III.

A sibi jam reverentia à cunctis impenditur, protinus se in lasciviam voluptatis infundunt, & bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc citò dimiserunt. Nonnunquam verò aliqui, quæ possident, tribuunt, atque indigentibus cuncta largiuntur: sed tamen ante vitæ terminum, avaritiæ pruriginè accensi, aliena appetunt, qui sua largiri videbantur, & pertinaci post crudelitate ambiunt quod facta priùs pietate reliquerunt.

CAPUT XIX.

Item unde suprâ.

In exp. B. Tob. l. 1. 20. c. 17. sub fin.
Si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra lucra Dei, sed nostra quærimus. Quia in re sciendum est, quod nonnunquam, cum redarguuntur pravi, deteriores existunt. Ipsi ergo & non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Unde accessit est, ut aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis discant videndo, quod non sunt. Quia igitur sancta Ecclesia, quæ verba sua sæpè per charitatem exerit, ea etiam nonnunquam ex charitate restringit.

CAPUT XX.

Prov. 9. d. *Aque furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.*

In expof. B. Tob. l. 23. c. 17. cir. med.
Per panem hæreticorum interdum prædicatio designatur, sicut per Salomonem mulier hæreticæ Ecclesiæ typum gestans, & stultos convocans dicit: *Panes oculos libenter edite.* Vel ut in nostra translatione scriptum est: *Aque furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.* Sunt enim nonnulli hæretici, qui apertè metuunt prædicare quod sentiunt, & apud infirmorum mentes verba sua tantò magis condiunt, quantò quasi amplius reverenter abscondunt. Unde non immeritò dicitur: *Panes oculos libenter edite.* Miseris enim cordibus occulta hæreticorum verba eò magis sapiunt, quò cum reliquis communiter non habentur.

CAPUT XXI.

Prov. 10. b. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.*

Fiducia quippe magnæ securitatis, est simplicitas actionis.

CAPUT XXII.

Prov. 10. d. *Quasi tempestas transiens non erit impius.*

Cum infirmus quilibet perversos florere conspiciat, hunc in perverfitatis pelagus unda mergit miseræ imitationis.

CAPUT XXIII.

Prov. 11. c. *Manus in manu non erit innocens malus.*

In expof. B. Tob. l. 25. c. 4.
Manus enim manui jungi solet, quando quielcit in otio, & nullus eam in usus laboris exercet. *Manus ergo in manu non erit innocens malus.* Ac si diceret: Et cum manus cessat ab iniquo opere, malus tamen non est innocens per cogitationem. Quia ergo novimus quòd districtè omnia non solum facta, sed etiam cogitata pensentur; quid faciemus de incesso mali operis, si sic subtiliter Deus judicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominum videt, & tamen ante Dei

Bbb ij

oculos tot gressus ponimus, quot affectus movemus: A
toties ante illum labimur, quoties à recto itinere in-
firmæ cogitationis pede claudicamus.

CAPUT XXIV.

Prov. 11. c. *Circulus aureus in naribus suis, mulier pul-
chra & fatua.*

In exp. B.
Tob. 1. 5. c. 21.
circ. med.

Hæretica namque doctrina nitore videtur clo-
quij resplendere, nec tamen sapientiæ apto in-
tellectu congruere. At ergo: *Circulus aureus in na-
ribus suis*, id est, pulchra & circumplexa locutio in
sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pen-
det, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more
suis, ad superiora non respicit. Quod secutus expo-
suit, dicens: *Mulier pulchra & fatua*, id est, do-
ctrina hæretica: pulchra per verbum, fatua per in-
tellectum.

CAPUT XXV.

Prov. 11. c. *Præsolatio impiorum furor.*

In expof. B.
Tob. 1. 5. c. 21.
circ. med.

Sicque fit ut perturbatus animus majorem strepi-
um sui silentij sentiat, cumque gravius clausæ
iræ flamma consumat.

CAPUT XXVI.

Prov. 11. c. *Anima que benedicit, impinguabitur: & qui C
inebriat, ipse quoque inebriatur.*

Cura pass.
par. 2. c. 26.
ante med.

Vi enim nimirum exteriùs prædicando bene-
dicit, interioris augmenti pinguedinem reci-
pit. Et dum vino eloquij auditorum mentem de-
briare non desinit, potu multiplicati muneris de-
briatus excrescit.

CAPUT XXVII.

Prov. 11. c. *Qui abscondit frumenta, maledicitur in
populis.*

Cura pass.
par. 2. c. 26.
sub init.

Frumenta quippe abscondere, est prædicationis
sanctæ apud se verba retinere. In populis autem
talis quisque maledicitur, quia in solius culpa silen-
tij pro multorum, quos corrigere potuit, pœna dam-
natur. Si medicinalis artis minimè ignari secundum
vulnus cernerent, & tamen secare recusarent: pro-
fectò peccatum fraternæ mortis ex solo torpore com-
mitterent. Quanta ergo culpa involvantur aspi-
ciant, qui dum cognoscunt vulnera mentium, cu-
rare ea negligunt sectione verborum. Vnde bene per
Prophetam dicitur: *Maledictus, qui prohibet gla-
dium suum à sanguine*. Gladium quippe à sanguine
prohibere, est prædicationis verbum à carnalis vite
interfectione retinere.

CAPUT XXVIII.

Prov. 11. d. *Qui stultus est, serviet sapienti.*

In expof. B.
Tob. 1. 20. c. 19
sub fin.

Sæpe tamen conspicimus sapientes subesse, stultos
Sed arcem dominij tenere: sapientes serviliter
obsequi, stultos tyrannica elatione dominari. Quo-
modo igitur definitione divinæ sententiæ sapienti
stultus servit, dum plerumque hunc jure temporalis
dominij comprimit? Sed sciendum est, quia contra
sapientis vitam, dum stultus præminens, terro-
rem potestatis exercet, dum nunc laboribus fati-
gat, contumeliis lacerat, profectò hunc ab omni
vitiis rubigine urendo purgat. Stultus ergo sa-
pienti etiam dominando servit, quem ad meliorem

statum premendo provehit, sic nonnumquam pu-
pulis dominis ad disciplinæ magisterium servi præ-
sunt, terrent, premunt, feriunt: & tamen esse
servi nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum
ordinati sunt, ut proficientibus dominis etiam fe-
riendo famulentur. Quia igitur mala reproborum
bonos, dum cruciant, depurgant, utilitati iusto-
rum militat etiam potestas iniquorum. Sed plerum-
que iusti tribulatione deprehensi, tardam manum
subvenientis æstimant, cum se persequentium im-
manitas paulò longius angustat: & concita quidem
sunt ereptionis remedia, sed hoc, quod ab ereptore
citiùs agitur, dolori tardum videtur. Cumque ad-
esse postulationi auxilium quaritur, si vocem non
statim sequitur, quia desit, æstimatur.

CAPUT XXIX.

Cogitationes iustorum judicia.

Prov. 12. a

Debet enim cuiusque mens, & causas suas apud
Dominum, & causas Domini contra se sollicita
inquisitione discutere: debet cautè pensare, vel quæ
ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius
perversè vivendo responderit. Quod electi quidem
quotidie facere omnino non cessant. Vnde bene
Salomon ait: *Cogitationes iustorum judicia*. Acce-
dunt enim ad secretarium iudicis intra sinum cor-
dis, considerant quàm districtè quandoque feriat,
qui diu patienter expectat. Mætuum in his, quæ se
egisse meminerunt, & puniunt flendo, quod perpe-
trasse se intelligunt, timent subtilia divina judicia,
etiam de his, quæ in semetipsis intelligere fortasse
non possunt. Vident enim videri divinitus, quod
ipsi in se per humanitatem non vident. Conspiciunt
districtum iudicem, quod tardius venit, eò severius
percutit: Sanctorum etiam patrum residere conven-
tum cum eo pariter contemplantur, eorumque vel
exempla, vel dicta se contempnisse reprehendunt,
atque in hoc secreto interioris iudicij ipsa mentis
sux executione constricti pœnitendo ferunt, quod
superbiendo commiserunt. Ibi namque adversum
se, quidquid se impugnat enumerant, ibi ante oculos
suos omne, quod desceant, coacervant. Ibi
quidquid per iram districti iudicis discerni possit,
intuentur: ibi tot patiuntur supplicia, quot pati
timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto
omne ministerium, quod punire reos suos plenius
debeat: nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor
ligat, dolor excruciat. Quod iudicium eò certius
punit, quò interius sèvit: quia videlicet ab
exterioribus non accedit. Vnusquisque enim cum
causam huius examinis contra se aggredi cœperit,
ipse est actor qui exhibet, ipse reus, qui ex-
hibetur. Odit se, qualem fuisse se meminit, &
ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui
fuit; atque ab ipso homine adversus semetipsum
fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum
Deo.

CAPUT XXX.

Verte impios, & non erunt.

Prov. 12. a

Conversi namque impij non erunt, non quia
Communo non erunt in essentia, sed scilicet non
erunt in impietatis culpa. Tunc ergo nosmetipsos aliquando
relinquimus, tunc nos ipsos abnegamus, cum muta-
mus quod per veritatem fuimus: & ad hoc niti-
mur, quo per novitatem vocamur.

CAPUT XXXI.

In ore stulti virga superbia.

Prov. 14. 4

In exp. B. Job. 1. 24. c. 9 ante med.

Eccles. 12.

Quia videlicet percutere rigide scit, sed compati humiliter nescit. Solent etiam predicatorum iusti, auditores suos objurgando corrigere, solent in eorum vitiis distincta increpatione favere. Unde scriptum est: Verba sapientium quasi stimuli: & sicut clavi in alium defixi.

CAPUT XXXII.

Cor, quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio illius non miscbitur extraneus.

In exp. B. Job. 1. 5. c. 4. in princ.

In amaritudine namque sunt, & corda reproborum, quia ipsis etiam pravis desideriis affliguntur, sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare, quod tolerant, sponte sua excacati, non possunt. At contra, cor bonorum amaritudinem suam novit: quia ærumnam exilij, in qua projectum laceratur, intelligit: & quam sicut tranquilla, quae perdidit, quam consula, in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaricatum cor ad gaudium suum quandoque reducitur, atque in ejus gaudio extraneus non miscbitur: quia is, qui nunc ab hoc mœrore cordis, foras se per desideria saeculi eiecit, exclusus tunc ab illa intima ejus solemnitate remanebit. Hi itaque, qui in amaritudine animae sunt, mori mundo funditus concupiscunt: ut, sicut in saeculo ipsi nihil appetunt, ita jam a saeculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit, ut homo mundum mente non teneat, sed tamen mundus hominem occupationibus astringat. Et ipse quidem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim vivus adhuc mundus eum conspiciat, dum aliò intentum in suis actionibus rapere contendit.

CAPUT XXXIII.

Item unde supra.

In exp. B. Job. 1. 6. c. 10. sub instr.

Joan. 16.

Humana etenim mens animae suae amaritudinem nescit, cum aeternae patriae desiderijs accensa, peregrinationis suae penam flendo cognoscit. Sed in ejus gaudio extraneus non miscbitur: quia qui nunc a mœrore compunctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiæ consolationis non est. Hinc est quod in Evangelio Veritas dicit: Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

CAPUT XXXIV.

Est via, quae videtur hominibus recta: novissima autem ejus ducunt ad mortem.

Prov. 14. b

In exp. B. Job. 1. 5. c. 6.

Unde sancti viri, cum mala superant, sua etiam bene gesta formidant, ne, cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne pestifera tabes putredinis sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim, quia corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt, & cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hæc ipsa, in se nonnunquam, & quae approbant, metunt, & tota quidem mente interna desiderant, & tamen de incertitudine trepidi, quò gradiuntur, ignorant.

CAPUT XXXV.

Corona sapientium divitiis, fatuitas stultorum imprudentia.

Prov. 14. c

In exp. B. Job. 1. 22. c. 3. sub instr.

Senim coronas sapientium, terrenas divitiis discederet, proculdubio fatuitatem stultorum, paupertatem potius quam imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientium divitiis, quia prudentiam dixerit, indicavit. Has in se Paulus scientiæ divitiis contemplatus, & contemplationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: Habemus thesaurum istum in vasibus fictilibus. Multas itaque apud nos divitiis reperimus, cum dona abundantis intelligentiæ sacra eloquia investigando percipimus, atque in his plura nec tamen sibi met diversa sentimus. Non est autem secura lætitia in divinis paginis vel fortia, vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit. Quanto enim per intellectum latius extenditur, tantum ad explenda opera enixius ligatur.

CAPUT XXXVI.

In timore Domini fiducia fortitudinis.

Prov. 14. d

In exp. B. Job. 1. 5. c. 3. sub instr.

Timori quippe Domini ineffe fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tantò valentius terrores rerum temporalium despiciat, quanto se auctori earundem veracius per formidinem subdit. Quæ in timore Domini constituta non invenit extra quod metuat: quia dum recto metu Conditori omnium jungitur, potestate quadam supra omnia sublevatur. Fortitudo autem non nisi in adversitate ostenditur: unde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tantò enim se quisque ad fortitudinem profecisse verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat. Nam minus in se convaluit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo, quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confossus jacet. Quia verò perfectio de patientia nascitur, statim post patientiam, viarum perfectio subinfertur. Ille enim verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, ipse sibi testis est, quòd perfectè necdum proficit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Luc. 21.

CAPUT XXXVII.

Via carnum sanitas cordis, putredo ossium invidia.

Prov. 14. d

In exp. B. Job. 1. 5. c. 32. casum reverentur. 1. a. for. par. 3. c. 11. sub instr.

Quid enim per vitam carnis, nisi infirma quaedam ac tenera? Et quid per ossa, nisi fortia acta signantur? & plerumque contingit, ut quidam cum vera cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur, quidam verò jam quaedam ante humanos oculos robusta exercent, sed tamen erga aliorum bona intus invidiæ pestilentia latenter tabescant. Bene ergo dicitur: Vita carnum sanitas cordis, quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Putredo ossium invidia, quia per livoris vitium, ante Dei oculos pereunt, etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quaedam etiam robusta deperire.

Finis expositionis super Proverbia.

IGO
M
23